

מניפסט חינוכי חדש או:

בעידן הכאוטי שלנו מרחפת מעל בתי הספר סכנה שיהפכו ל"חדרי שינה" ציבוריים. דרושה אפוא פדגוגיה חדשה. המחנכים יהפכו ממורים ל"מסייעי למידה" וימירו את מטפורת התזמורת הסימפונית במטפורת הג'אז. בג'אז אין צלילים נקיים או צלילים מלוכלכים. כל צליל לגיטימי

עידן ירון

קריאה כאוטית לרוח קוסמית חדשה

הרי לכם, מנהלים ומורים יקרים, דברים אחדים על פדגוגיה – "הובלת ילדים" – ברוח חדשה. המודל הפדגוגי ברוח החדשה קורא להשתחרר ממגבלותיהן של הצורות הקיימות בפרט והצורות הקבועות בכלל. הוא מעניק רשות לחשיבה ולעשייה ליצור לעצמן את צורותיהן, כשם שנהר חותר לעצמו את אפיקו. כדי לשמור על האיזון בין צורה לחופש, מודל זה מסתפק בקביעת מחוזה, מהלך או עמדה המשווים לדברים מבנה מינימלי חיוני – רוח ערטילאית המשרה על ההווייה כולה. המצדדים באלתור מבינים שזה "אינו ביטוי של המקרי, אלא של מכלול ההשתוקקויות, החלומות והתבונה של עצם נשמתנו" (יהודי מנחין).

הפנומנולוגיה של הרוח החדשה

הרוח החדשה המוצעת כאן מבקשת לשנות את צורת הצבירה של הפדגוגיה הנהוגה ולהפוך אותה לנזילה יותר, למגובשת פחות ולמוצקה פחות (לסוג של מוצקות נזילה או נזילות מוצקה); להגביר את סתגלנותה; למנוע מצב שבו בתי ספר וכיתות לימוד יהפכו ל"חדרי שינה" ציבוריים שבהם מורים ותלמידים מוצאים "מנוחת עולם" ונתונים יחדיו תחת מכש כוחות האופל המכוונים לירידה, לשקיעה ולהתנוונות – לךךךנס. הרוח החדשה לא נועדה לקעקע את אושיות החברה והתרבות המוכרות או "לשים אש תחת ארונות הספרים, להטביע את המוויאונים ולהרוס את מבני החינוך המכובדים". "המגרפות, הגרונים והפטישים" משמשים במסגרת מודל זה לעשייה בונה, ולא דווקא להטלת הרס וחורבן לשמם. רוח זו נועדה לוודא שלהט העשייה לא יכובה על ידי מוסדות שמרניים ורכאניים, מתוך הכרה ש"ג'אז הוא 'מוזיקה לשימוש', לא מוזיקה מוזיאלית או מוזיקה לשם מדידה והערכה של ביצועים" (אריק הובסבאום).

ד"ר עידן ירון הוא מרצה בכיר לסוציולוגיה במכללה האקדמית אשקלון ומתמחה בין השאר בסוציולוגיה של בתי ספר. מבין פרסומיו: "תמונות מחיי בית הספר" (בשיתוף יורם הרץ, מכון מופ"ת, 2015)

ברוך

איו: שאטרטוק

מאחרים ושהיא סימן לגאונות, מכיוון שמטפורה טובה מורה על תפיסה אינטואיטיבית של קווי השוני, ובעיקר של קווי הדמיון בין רעיונות.

בעולם השרוי בתנועה מואצת המגבירה את תחושת חוסר ההמשכיות מן ההכרח ליצור דינמיקה חדשה. כאשר אנו מחליקים על קרח דק, ישועתנו טמונה במהירות. בנסיבות מסוימות עלינו להכיר בכך שהזהות הנחוות בחיים האנושיים עשויה להחזיק מעמד רק מכוח הדבקות בפנטזיה, ואולי אף החלימה בהקיץ. אנו מצווים לפרוץ את גבולות הפדגוגיה המושתתת על "אטיות, זיכרון, מנוחה והרגל", ולאמץ במקומה את "זרימת החולף, החמקמק והארעי"; לחגוג את הדינמיות, הגילוי והיצירה.

הפדגוגיה המבוססת על מטפורה של תזמורת סימפונית פשטה זה מכבר את הרגל; "הגזע האנושי חווה כיום חוויות שלא חווה כמותן בעבר, סוג של תסכול חרדתי והתפתחות של רגשות-נגד שהמוזיקה המסורתית אינה מסוגלת לספק או אפילו לבטא" (סטן קנטון). לפיכך אנו מזדהים – במידה מדודה – עם הצעקה: "ספרותכם לא תהיה יפה! לא תהיה לנו עוד סימפוניה של מילים עם תנודות הרמוניות וקדנצות מרגיעות!". הותרת המטפורה של התזמורת הסימפונית על כנה כמוה כדיבור על מיצוק בדמות של פצצת השהיה.

ראוי שנמיר גישה פדגוגית מורדניסטית – שקטה, נקייה ועקרה במידה רבה – בגישה חיונית, נמרצת, ואולי אף גולמית, המאפשרת "להשתמש בכל הטונים הגסים, בכל הזעקות המביעות

במקום לשלוח אש במוסדות החינוך שלנו, הבה נלבה את האש בנפשם של תלמידינו; נצית את היצירות האינטואיטיביות והאינטלקטואליות שלהם, נתיך אותן יחדיו לכלל שלמות מחושלת אחת. כך נחולל "פרץ אלים של יצירה ופעילות": "יש פשוט ליצור; דווקא משום שיצירה [ברומה למשחק] אינה שימושית או בעלת ערך" (פיליפו טומאסו מארינטי).

הרוח החדשה המוצעת כאן ממוזגת, אבל לא בהכרח שקטה. הפדגוגיה שאנו מקדמים אינה חותרת להשגת שקט תעשייתי, קול דממה דקה – אלא מצדדת ברעש הנובע מהתלהבות, ממעורבות ומחדוות יצירה. לפיכך, אנו קוראים לפיתוח "אמנות של שאון" – לאימוץ הרעש בבתי הספר ובכיתות הלימוד שלנו, כ"התגלות הדינמית של הדברים".

חילופי משמרות של המטפורות

התפקיד המרכזי שממלאות מטפורות בחינוך נובע מן העובדה שרוב תהליכי החשיבה שלנו הם מטפוריים מטבעם (ראו מדוריה של יעל רוזן-דויד ב"הד החינוך"). אנו ממשיגים את העולם על ידי שימוש במטפורות באורח מורגל עד כדי שאיננו מודעים לפעולה זאת. אנו חושבים מטפורות רוב הזמן, ופועלים יומיומית על בסיס המטפורות שבאמצעותן אנו מבינים את העולם.

בחירת מטפורות היא אתגר ראשון במעלה. אריסטו טען ב"פואטיקה" כי המטפורה היא מסוג הדברים שאיננו יכול להילמד

של החיים הנמרצים המקיפים אותנו": "אין בג'אז צליל לגיטימי: צליל 'מלוכלך' הוא לגיטימי ממש כמו צליל 'נקי'" (אריק הובסבאום).

אנו מבקשים להשתחרר מן הפדגוגיה המסורתית מפני שאנו סבורים כי ערכיה חדלו לצמוח ולהתפתח בהתאם לקצב המסחרר של הוויית חינוך; במקום זאת, אנו מציעים דרכי הסתגלות ראויות שיאפשרו להתמודד אתה. דרכים כאלו חיוניות במיוחד בעידן שבו כל דבר מוצק מתמוסס במהרה, ואף לא אחד מדפוסי החיים החברתיים שנוצרים כזה אחר זה שומר על צורתו לאורך זמן.

במקום נקיטת גישה ריאקציונית – המנסה למצק את המציאות הפדגוגית הנזילה ולהציע דפוסי חשיבה־פעולה קשיחים אחרים תחתה – אנו קוראים לאמץ מטפורה מחוללת חדשה המושתתת על דגם של הרכבי ג'אז. ביישום מטפורה זו אנו שועים לאזהרה שיש להימנע מיציקתה ב"עופרת היגיון" כבדה ומשתדלים להקל ממשאה. אנו סבורים כי ככל שמטפורה המשליכה את יהבה על לשונות האש הלוחשות של הרמיון היוצר תהיה פתוחה, מורכבת, מקיפה ומכילה יותר – כמו במקרה המובהק של מטפורת הג'אז שאימצנו כאן – כך היא תשכיל לשמר את חיוניותה.

מטפורת הג'אז זכתה להכרה אמנותית, תרבותית, חברתית ופוליטית רחבה. כמטפורה מחוללת, היא מזמינה אותנו לראות את הרברים באור חדש, לנסח לעצמנו קווי חשיבה־עשייה השוברים תפיסות ומסגרות שגורות ולהציע במקומן חדשות

ונועזות. יתרונה של מטפורת הג'אז טמון בכך שהיא מאפשרת פרוגרמה – תוכנית או מצע – אבל מעצם הגדרתה אינה ממצקת או מקבעת אותה. היא מאפשרת אימוץ סתגלני בהתאם לצרכים ולנסיבות משתנים, המתקיימים בסביבה שהיא כשלעצמה כאוטית וסוערת.

המטפורה המוצעת היא במידה מסוימת שפה ריקה מכל תוכן מוגדר, שמעניקה חופש מרבי לכל המשתמשים בה לצקת לתוכה את התכנים האישיים והקבוצתיים המיוחדים הנדרשים להם. היא נועדה לשמש מבנה מינימלי בלבד, שעשוי ליצור את המכנה המשותף המספיק וההכרחי לחיי הארגון, הקבוצה והיחיד. מבנה כזה מעניק ערך לעמימות יותר מאשר לבהירות; משמר את התלות ההדרית ואת הפרדוקס ומונע סגירות יתר – בנקודת איזון שברירית בין חופש לבין אילוץים, בין גמישות לבין בקרה, בין אוטונומיה לבין תלות הדרית; בפעילות מסודרת חלקית שאינה מידרדרת לתהום של הכאוטי אך מטשטשת את הגבולות בין עבודה למשחק, בין חשיבה לעשייה – תוך כדי "שילוב מוחות וידיים". אנו מקרמים בברכה "כל מי שהוא גמיש דיו כדי לנוע, באופן משוחרר מדאגות, מהעניינים הרציניים ביותר לבילויים המעגנים ביותר".

ג'אז בבית הספר

אימוץ מבנה מינימלי מוסכם ברוח מטפורת הג'אז מאפשר הרפיה של השליטה, הפיקוח והבקרה ומציע הסדרים ארגוניים ופדגוגיים גמישים. כך, בית הספר יוכל לקיים מבנים ושגורות מוגבלים שיאפשרו הסתגלות המלווה ברינמיות ובזרימה מתמדת.

כדי להשיג מטרה זו, יש להבין הן את הצרכים הארגוניים הן את היחסים הסביבתיים. בית הספר וכיתות הלימוד צריכים להיות מעוצבים כך שיעניקו ערך לעמימות יותר מאשר לבהירות ויעודדו ויטפחו מחויבות של כל השותפים לפיתוח תהליכי חדשנות ויצירתיות.

בבית ספר ברוח הג'אז יתקיים מדרג מזערי בין לומדים למלמדים ובין לומדים ללומדים אחרים, ותנשב בו רוח שוויונית־דמוקרטית. התפקידים והכללים הנזילים ישרתו את התפתחות הרעיונות ואת האנשים שייצרו אותם. תהליכי קבלת ההחלטות יהיו מבוזרים מעצם טיבם ויעודדו הגברת שונות, אי־הסכמה ומחלוקת. השותפים יקיימו ביניהם תהליכי שיח, משא ומתן והידברות מתמידים, יעודדו יחסי גומלין ספונטניים ויכונוו מרחבים משותפים לגיבוש הסכמות ארעיות המבוססות על יצירתיות.

בשל הדגש הבולט על תהליך ולא על תוצר, התפיסה של בוגר רצוי תתעמעם במידה רבה. נוכל להגדיר בוגר כזה כמי שמפתח בהתמדה קול אישי מוגדר ויהות מובחנת. הבוגר הרצוי יהיה מכוון להתפתחות ולצמיחה, יגלה סקרנות ועניין בהתנסויות חדשות ונכונות להשתנות בהתאם; הוא יהיה בוגר שמבחינתו שינוי הוא עובדת חיים. בוגר זה יהיה צמא להבנה ולידע, ולפיכך גם נכון להיות מעורב בהתנסויות ובחוויות.

השאיפה היא שבוגרי מערכת החינוך ישקמו את האופטימיות, את התשוקה חסרת המורא להרפתקה וכן יפתחו את האינסטינקט שלהם לחקר ולגילוי, את האינטואיציה היצירתית ואת חופש ההשראה – בניגוד ל"דטרמיניזם ספקני ופסימיסטי".

הבוגרים שיסיימו את מערכת החינוך יצטיינו כיחידים בעלי חשיבה עצמאית, סקרנות אינטלקטואלית, ביטחון עצמי, תושייה ותחושה שהם מוכנים לקראת העתיד – להתמודד אתו ואף לעצבו; בני אדם שיחשבו ויתבטאו באופן מקורי, עוצמתי, חיוני, בהיר, פשוט ומדויק.

הוראה־למידה ברוח הג'אז

אנו דוגלים, בעקבות דיואי, בפילוסופיה ניסויית שתקדם גישה עקיפה להנחיית תלמידים, תאוריית למידה טבעית והשקפה פרוגרסיבית על הוראה־למידה. גישה כזאת תגלה כבוד לחופש ולאינריווירואליות; תתאפיין ברמה נמוכה של רשמיות; תתבסס על חוויה; תעדיף פעילות על סבילות; תעודד תקשורת באופן פתוח וישיר ותחולל רוח משותפת – פומבית ומוצהרת – שבה התלמידים ילמדו לקבל אחריות אישית וחברתית ולהאמין באופן נלהב ביכולת האנושית שלהם ושל אחרים.

אנו דוגלים בהשתתת רוח הוראתית־למידתית של עצמאות, המכוונת לפתוח אופקים חדשים של יצירתיות אנושית תוך כדי קיום תהליכים ומנגנונים של שיתוף פעולה בין־אישיים וקבוצתיים ואווירה המאפשרת אלתור והתארגנות מתמדת – מעל ומעבר למבנה ולארגון נתונים. בסביבת הוראה־למידה כזאת הרגשות – ולא רק השכל – יתפסו מקום מרכזי כמקור ללמידה: "אתה עושה מוזיקה כאדם שלם, עם השכל ועם הלב שלך" (מרילין קריספל).

התוצאה תהיה תפיסה פדגוגיתאמנותית המושתתת על אמת מידה אקספרסיבית, ספונטנית ואינטואיטיבית, במקום תפיסה פדגוגית־מדעית המושתתת על אמת מידה אינטלקטואלית, פרגמטית, רציונלית ואנליטית. הרוח החדשה תמנע היצמדות נוקשה וכלתי מתפשרת לערכים מדכאים כגון הכרח, שימושיות,

חובה ואמת; היא תצא נגד קורדיפיקציה וקנוניזציה – חיקוק, תקנון והאצלת סמכות או קדושה.

חינוך כאמנות

אנו תופסים את ההוראה־הלמידה בראש ובראשונה כאמנות – במיוחד כאמנות־פעולה – הפורצת דרך ומבשרת על אחרות בינה ובין החיים. לדברי דיואי: "אמנות היא הביטוי הישיר והשלם ביותר של חוויה כחוויה". האמנות החיה היחידה היא זאת שמוצאת את ביטויה הייחודי בתוככי הסביבה המקיפה אותה. אנו סבורים כי בכל מה שהאמנות מנסה לייצג המושא שלה תמיד צריך להיות האדם.

בית ספר לאמנות

"כל בתי הספר צריכים להיות בתי ספר לאמנות" (האמן הבריטי המכונה בוב ורברטה סמית)

האמן הבריטי העכשווי פטריק בריל, המוכר יותר בכינויו בוב ורוברטה סמית' (שילוב של שמו ושם אחותו), מצייר סיסמאות, אמרות או ציטוטים באותיות מעוצבות ובצבעים עזים על גבי

כרזות ולוחות עץ גדולים שהושלכו, ומציג אותם בגלריות לאמנות עכשווית ברחבי העולם.

על אחת הכרזות המפורסמות שלו כתוב בצבעים זוהרים: "כל בתי הספר צריכים להיות בתי ספר לאמנות". הוא הכריז כי "הערך החברתי של

האמנות בבתי הספר טמון בעובדה שהאמנות מספקת דרך לעצב את עולמנו ואת אורח חשיבתנו". הוא סבור ששורש הבעיה של מערכת החינוך הרשמית נעוץ בגוף הידע הצר הנלמד בבתי הספר, אשר לאורך דורות קודד למערכת של כללים מסוגרים בגבולות מוגדרים. בניגוד לכך, האמנות – ובהרחבה, היצירתיות – עוסקת כל כולה בהפרת כללים ובגילוי דברים חדשים. "בתי הספר שלנו צריכים להיות יותר כמו בתי ספר לאמנות, שהמורים בהם פועלים כמאפשרים ושותפים; תלמידים לומדים להיות סקרנים, לעשות ניסויים, להסתמך על עצמם, להיות בעלי תושייה ויזמים. תוכנית הלימודים נתפרת בהתאם לתחומי העניין של התלמידים היחידים".

"יש לראות בחיים אמנות ובכל מה שטמון בהם – מורה" (ססיל טיילור).

שיעור ברוח הג'אז

השיעור ייתפס בראש ובראשונה כתהליך, כמופע או כחוויה; כאירוע חי – מתחולל, מתהווה – דינמי, גמיש, רענן, חמקמק, מערב וחיוני; "חופש הוא עבודה בהתהוותה, ומה שאנו עושים הוא עבודה בהתהוותה [...] התהליך מאפשר להיות יצירתי ולהסתכן בלי צורך לדעת מה תהיה התוצאה" (רגינה קרטר).

השותפים יחליפו ביניהם רעיונות באופן חופשי ומשוחרר מאילווצים, יִשהו שיפוטים ויסתכנו תוך כדי הצעת מרחב ניכר לטעות ולכישלון. התרומה ההדרית תעמוד מעל לכל שיקול של התבלטות אישית: "אתה אמור לעשות מוזיקה, לא להפגין עד כמה אתה חכם" (ג'וי ברון).

בשיעור תהיה הסתמכות מועטה על חומרי לימוד מוכתבים או קבועים מראש על ידי הארגון או המערכת כולה. דגש יושם על מקורות ראשוניים – עיוניים או בדיוניים (לדוגמה: ליונל טרילינג ציין: "בעידן שלנו, הסוכן היעיל ביותר של הרמיון המוסרי הוא הרומן"). השאיפה תהיה להימנע מחומרים המנותקים ממציאות החיים של הלומדים. הגישה תהיה בין־תחומית במובהק והיא תחצה תחומי ידע ותמוזג ביניהם באופן מפרה.

השיעור יכוון ליצירת ידיעה בפעולה ולהבטחת הרהור תוך כדי פעולה. הוא יושתת על חוויה שהיא תמיד חוויית חיים ממשית של יחידים מסוימים השותפים לתהליך. לשם כך יש לחתור לסקרנות, מחויבות והשתתפות עמוקות של כל המשתתפים. השיעור יתנהל מתוך שיתוף ביןאישי, חופשי ורצוני ויתאפיין בגמישות וביחסים שוויוניים בין המשתתפים, שכולם ישתתפו מתוך חרות יצירה בעבודהמשחק חקרני והתנסותי: "מטרתו של הג'אז איננה לספק יצירות או אפילו הופעות [...], אלא ליהנות מהמוזיקה" (אריק הובסבאום).

העבודה תיעשה באמצעות חומרים המצויים בהישג יד, מעשה בריקולו'. הצייר השווייצי פאול קליי סבר כי על האמן לסגל את עצמו לתכנים של טבלת הצבעים המצויה בידיו. סיגול כזה, להבנתו, חשוב יותר מהטבע וחקירתו. הצייר אינו מתאים את הצבעים לעולם, וודאי שאינו מתאים את העולם לעצמו; הוא מתאים את עצמו לצבעים. העצמי הוא מִשְׁרְתָה של טבלת הצבעים.

הדגש המרכזי יהיה על לימוד תהליך הלמידה, והוא יהיה מלווה בפתיחות מתמשכת כלפי התנסות והטמעה במקום דגש על למידה כתוצר; ובהתהוותם של הלומדים במקום על היותם. חוויית הלמידה תעניק

רשות להתנסות ולטעות, ותגלה סובלנות כלפיהן. המורה יהיה חלק אינטגרלי מתהליך הלמידה, יהיה נכון לוותר על שליטה ולאפשר זרימה תהליכית: "למוזיקה היה זמן לעצמה. היא נעה. היא חופשייה וטבעית" (סידני בקט).

הידע לא ייתפס כ"קוביות קרח", אלא כ"מי אש". הלומדים ייתפסו כיצרני ידע, לא פחות מאשר צרכני ידע. בהתאם לכך, ככל שהמורה עצמו יִלמד יותר כך התהליך יהיה מוצלח יותר. הצלחת השיעור תיבחן בראש ובראשונה בתחושה חווייתית משותפת שנוצר משהו חדש ורענן: "האחריות הראשונה במעלה היא לשמור על רעננות" (דרק ביילי).

השיעור יכוון להגיע בשיאו לרגעים מִשְׁני חיים שבהם התהוות גוברת על היות, והשותפים מגיעים למצב של התכה או מזיגה עם אחרים ואולי גם עם ההוויה כולה; לכלל למידה משמעותית או למידה חווייתית, שבה התלמיד כולו – כמו המורה – על הכרתו וריגושו, שקוע בתהליך הלמידה: "ג'אז אינו נוצר באמצעות

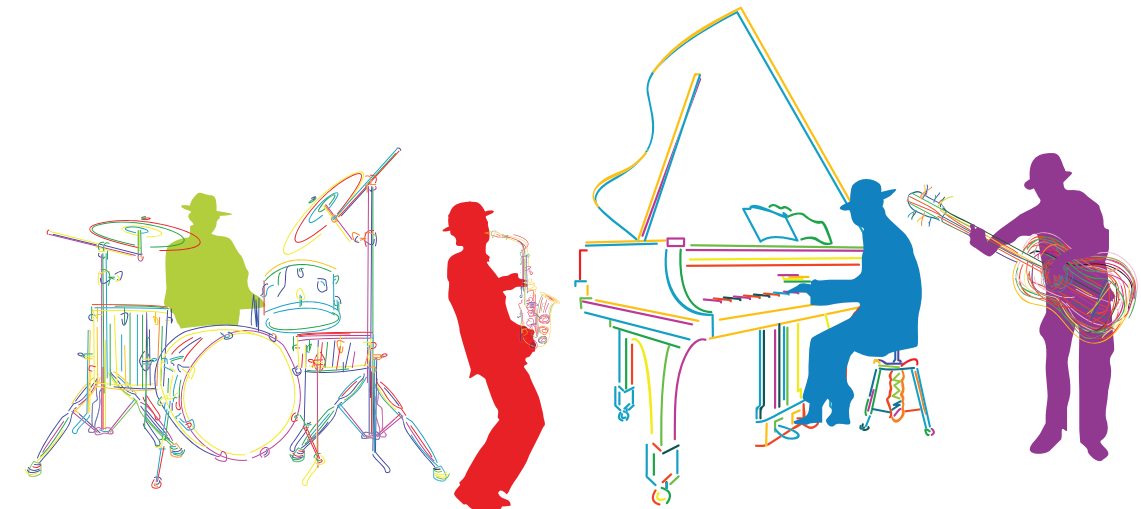

שרוצים להוביל שינוי בחברה ובקהילה

תואר אקדמי מרתק המשלב תכנים אקדמיים מתחום השינוי החברתי עם התנסויות מעשיות, סיורים וכלים מעשיים מתחומי האמנויות

- ✓ שילוב תכנים אקדמיים עם סיורים, סדנאות ועבודה מעשית מאפשר למידה חוויתית התורמת להתפתחות מקצועית ואישית.
- ✓ התואר מזכה בשעות פיתוח מקצועי באופן חדש, מוכר לזכאות מקרן ידע ומוכר להחזרי שכ"ל ממשרד החינוך
- ✓ בתכנית הלימודים קורסים מתחום הנחיית קבוצות, ולמעוניינים ניתן לקבל תעודה בהנחיית קבוצות בהשלמת סמסטר נוסף בתום הלימודים.
- ✓ הלימודים מתקיימים בקבוצות קטנות ואינטימיות, המאפשרות שיח פתוח ומטפח
- ✓ משך התואר שנתיים, ביום לימודים שבועי בשנה הראשונה, ובשנה השנייה חצי יום נוסף לעבודה מעשית
- ✓ המכללה ממקמת בסמוך לתחנת הרכבת נתניה

לפרטים והרשמה התקשרו 076-8622022

בבית ספר ברוח הג'אז יתקיים מדרג מזערי בין לומדים למלמדים ותנשב בו רוח שוויונית-דמוקרטית. תהליכי קבלת ההחלטות יהיו מבוזרים מעצם טיבם ויעודדו הגברת שונות, אי-הסכמה ומחלוקת

תווים או כלי נגינה, אלא באמצעות גברים ונשים יצירתיים [...] ג'אז הוא תוצאה של 'התכת אינדיווידואלים' הממלאת את מקום האדריכלות" (אריק הובסבאום).

מורה או מסייע למידה

כדי לממש תרבות הוראה-למידה, התנהלות בית ספרית וכיתתית ברוח הג'אז, מה שצריך להניע את המורה או – ראוי לומר – את מסייע הלמידה הוא בראש ובראשונה האחריות ללמד. המורה חייבת להיות זמינה ונוכחת ללומדים, להקשיב ולהגיב להם כאדם אמפתי, סקרן ורגיש.

מסייעי הלמידה יעניקו קרימות להפיכת הלומדים לשותפי למידה. המסייעים יספקו הזדמנויות מגוונות לנקיטת יוזמה ובחירה ויטפחו בהתמדה את הנעתם ללמידה. הם ייצרו טווח רחב של הזדמנויות – ליחידים ולקבוצות – שיאפשר ללומדים להתנסות ולחוות, לפתח את עצמאותם ולקבל החלטות בכוחות עצמם: "ג'אז הוא מוזיקה של נגנים. כל מה שמצוי בו מכפיף את עצמו ליחידניות של הנגנים [...] כל נגן הוא סוליסט" (אריק הובסבאום).

תפקידו הפרדוקסלי של מסייע הלמידה בפדגוגיה ברוח הג'אז מתמצה בשליטה ללא שליטה; בניהול ללא ניהול. הוא מוזמן לקבוע את קצב התהליך ומסגרות הפעולה; להיות שותף ביצירת קהילה שוויונית, פתוחה, ערגית, ביקורתית ומקבלת בברכה מעורבות אזרחית. הוא עשוי להטיל מגבלות מסוימות על תהליך ההוראה-למידה, בהבטיחו – לכל הפחות – אלתור אסטרטגי: אוטונומיה מונחית, שתאפשר הפעלת דמיון ממושם.

מסייע הלמידה יציע ללומדים – מתוך אמון עמוק בהם וביכולותיהם – מרחב שיאפשר להם להפעיל שליטה רבה על חייהם ועל למידתם. לפיכך עליו לספק להם תמיכה ולהציב בפניהם אתגרים שיעודדו אותם לצמוח ולהתפתח בכוחות עצמם. עליו להבטיח כי הלומדים משתפים פעולה מתוך כבוד הדדי, שוויון וחופש יצירה ולספק להם זמן ומרחב נאותים לחשיבה-עשייה חוויתית או לידיעה בפעולה: "חופש מצוי במידה שבה אנו מרשים איש לרעהו להיות חופשיים, כך שלכל אחד תהיה זכות, אחריות, לבטא את קולו שלו" (לואי פיטרסון).

שלמות מצויה רק במוות. הוראה – כמו כל פעילות אנושית אחרת – היא בהכרח אמנות לא מושלמת. מסייע הלמידה יכיר בכך, ולפיכך יהיה משוחרר מהתחושה המעיקה המעוררת מפח נפש שכל למידה צריכה להתמצות בחווית שיא אקסטטית. כל רגע ורגע של למידה הוא חלק מתהליך מתהווה שאין לו תוצר מוגדר. על מסייע הלמידה לזכור שרגע למידה – הרגע האסתטי של היצירה – הוא שברירי, חמקמק ונדיר: "כשזה עובר ממש-ממש טוב, זו חוויה יוצאת מגדר הרגיל [...] יש לציין שהמקרים שבהם זה עובר ממש-ממש טוב נדירים" (דרק ביילי).

בהתרחשות של רגע כזה יש לראות זכות נעלה. זהו רגע של החיים הממשיים, רגע סינגולרי שבשבילו ראוי להמשיך ולקיים את המסע – עד לשיא הבא: "הקדישו מחשבה מעטה לכל דבר אחר מלבד לרגע עצמו, למוזיקה עצמה. העריכו את זה כאשר זה מתרחש [...] הרגע הגדול הוא הרגע הזה. עכשיו" (פאט מרטינו)... "לפתע פתאום המוזיקה מתרחשת" (ג'ף דייר); אנו נסחפים איתה...